

Шинін О.С., м. Вінниця
e-mail: shininaleksander@gmail.com
Голінська Т.М., м. Вінниця
e-mail: tgolinska71@gmail.com
Шовкалюк А.В., м. Вінниця

Абстрактний живопис як форма експериментального самовираження в сучасному мистецтві

Анотація. У статті досліджено роль абстрактного живопису як важливого напрямку сучасного мистецтва, що виражає емоційні та філософські переживання художника через нефігуративні форми. Абстракція пропонує новий рівень взаємодії між автором і глядачем, використовуючи колір, форму, лінію та текстуру для створення багатогранних естетичних композицій. Визначено основні елементи та прийоми, які використовуються для передачі чутливих станів, таких як динамічні або статичні форми, використані кольорові палітри та різноманітні текстурні ефекти. Обґрунтовано, що абстрактний живопис виходить за межі традиційної репрезентації, створюючи простір для рефлексії, експериментів та індивідуального тлумачення, що резонує з духовними потребами сучасності.

Ключові слова: абстрактний живопис, сучасне мистецтво, нефігуративні форми, колір, емоційне вираження, експериментальний підхід, самовираження, філософія мистецтва, інтерпретація.

Annotation. The article examines the role of abstract painting as an important direction of modern art, which expresses the emotional and philosophical experiences of the artist through non-figurative forms. Abstraction offers a new level of interaction between the author and the viewer, using color, form, line and texture to create multifaceted aesthetic compositions. The main elements and techniques used to convey sensitive states such as dynamic or static shapes, used color palettes and various textural effects are identified. It is well-founded that abstract painting goes beyond traditional representation, creating space for reflection, experimentation and individual interpretation that resonates with the spiritual needs of today.

Keywords: abstract painting, modern art, non-figurative forms, color, emotional expression, experimental approach, self-expression, philosophy of art, interpretation.

Абстрактний живопис займає важливе місце в сучасному мистецтві, відрізняючись особливою естетичністю та багатогранністю композиційних рішень. Абстракція втілює ідею експериментального підходу, що спрямований на відображення внутрішнього світу художника, його емоційного й духовного стану через використання нефігуративних форм. Вона дає змогу художнику розкривати нові аспекти емоційного та філософського змісту твору. Такий підхід дозволяє не лише вільно інтерпретувати ідеї, а й досліджувати глибокий внутрішній світ творця та викликати у глядача багатогранні емоційні переживання. Цей напрям характеризується відмовою від традиційного зображення реального світу. Основними композиційними елементами абстракції є колір, форма, лінія і текстура, які набувають самостійного значення, створюючи гармонійні й експресивні композиції.

Абстрактне мистецтво виникло як реакція на кризу в світовому живописі кінця XIX – початку XX століття – тоді побутували реалізм та імпресіонізм, що зосереджувалися на зображенні світу таким, яким він є, через деталі й відтінки світла. Проте наприкінці XIX століття ці методи почали здаватися обмеженими та не здатними реагувати на виклики життя, яке тоді побутувало. Окрім того, абстрактне мистецтво – є частиною інтелектуальної, філософської дискусії, реакцією на технологічний розвиток. Художники-абстракціоністи вважають, що реальність не повинна бути відображена дослівно, а може бути передана через символічні й абстрактні візуальні засоби, що сприяють глибшому філософському

осмисленню побаченого та відчутого [4].

Абстрактний живопис базується на фундаментальних формальних елементах, таких як колір, форма, лінія і текстура, кожен з яких може мати символічне чи експресивне значення. Художники цього напрямку мистецтва вдаються до комбінування нефігуративних елементів, щоб створити гармонійні або, навпаки, дисгармонійні композиції, що передають різноманітні емоції: від спокою до агресії, від радості до смутку. Наприклад, хвилясті, плавні лінії можуть викликати відчуття гармонії та спокою, тоді як гострі, ламані лінії передають напруження або тривогу.

Колір в абстрактному живописі є одним з основних засобів виразності, які використовуються для стимуляції потужних емоційних реакцій. Яскраві насичені кольори, такі як червоний, жовтий або помаранчевий, часто асоціюються з енергією, життям і пристрастю, тоді як приглушені або холодні відтінки, як-от синій чи фіолетовий, можуть викликати відчуття спокою, меланхолії або самозаглиблення. У багатьох творах абстракціоністів саме колір стає основним «голосом» картини, який здатний втілити найскладніші емоційні нюанси, не вдаючись до конкретних форм чи образів. Наприклад, такі художники як Марк Ротко та Василь Кандинський застосовували колірні поля для створення особливої атмосфери та емоційного тону, що змушує глядача зануритися в душевну глибину твору.

Абстрактний живопис надає художникам свободу при виборі форми, яка може мати як динамічний, так і статичний характер. Динамічні форми, що передають рух, енергію і напругу, створюються за допомогою ламаних ліній, різких кутів та асиметричних композицій. Вони дають картинно-експресивне і драматичне звучання, тоді як статичні форми, зокрема круги, квадрати чи рівні лінії, навпаки, викликають відчуття спокою, стабільності та рівноваги. Такі композиції можуть мати медитативний ефект і давати глядачам можливість зосередитися на глибині власних відчуттів.

Лінія в абстрактному живописі виконує не тільки роль контуру, а й може самостійно передавати емоції. Плавні, м'які лінії символізують відчуття легкості, тоді як гармонійні, ламані та рвані лінії відображають напруження, агресію чи невизначеність. За допомогою лінії художник здатний буквально «намалювати» емоційний стан. Наприклад, Джексон Поллок використовував техніку дрипінгу, де хаотичні лінії, створені шляхом розбризкування фарби, передавали енергію й рух, що створювало ефект присутності й інтенсивності у творі.

Текстура в абстрактному живописі додає композиції фізичного виміру. Використання різних технік нанесення фарби, таких як густі мазки, рельєфне нанесення або застосування пігментів, дозволяє створити текстуровані поверхні, які взаємодіють зі світлом і тінню. Це надає картині «матеріальності», посилюючи емоційний ефект сприйняття. Важливою текстурою, яка часто використовується в абстракціонізмі, є ефект потрісканої фарби або випадкових бризок, що додає твору певної недосконалості, спонтанності та посилює відчуття природності й емоційної відкритості.

Якщо абстрактний живопис не містить чітких фігуративних зображень, він дозволяє глядачеві вільно інтерпретувати значення твору. Це надає мистецтву універсальності, адже кожен глядач може сприймати роботу по-своєму, проектуючи її на власні емоції, досвід і фантазію. Художник може вкладати в картину особистий досвід, переживання або філософські роздуми, і, водночас, не обмежувати глядача у власному трактуванні образів. Таким чином, абстракція створює місток між художником і глядачем, пропонуючи можливість взаємодії та співтворчості в емоційно насиченому контексті.

Однією з ключових функцій абстрактного живопису є вплив на психологічний стан глядача. Абстракція здатна розширити різноманітні реакції, від почуття внутрішнього спокою до емоційного підйому або тривоги. Так, деякі художники пропонують кольори та форми для створення медитативного ефекту, який може заспокоїти або, навпаки, надихати.

В інших випадках картини здатні викликати у глядача відчуття напруги або навіть конфлікту, що спонукає його до рефлексії і самозаглиблення.

Отже, живопис як засіб виразності дозволяє художникам через формальні елементи – колір, лінію, форму та текстуру – передавати найглибші абстрактні емоційні стани та філософські концепції, залишаючи простір для інтерпретації глядача. Абстракція стала потужним засобом вираження, який вивів живопис за межі традиційної репрезентації, відкриваючи простір для експериментів, інтерпретацій та нових естетичних рішень, що відповідають духовним запитам сучасності.

Список використаних джерел:

1. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. VoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
2. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
3. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.
4. Як зрозуміти та полюбити абстрактне та нефігуративне мистецтво: ключові імена та роботи. URL: <https://suspilne.media/culture/834811-ak-zrozumiti-ta-polubiti-abstraktne-ta-nefigurativne-mistectvo-klyucovi-imena-ta-roboti/> (дата звернення 24.10.2024 р.).